

# KVALITETSREDOVISNING VT 2007

## FÖR

### FÖRSKOLEVERKSAMHETEN

### I RINKEBY

## FÖRUTSÄTTNINGAR

### Områdesbeskrivning

Rinkeby ligger drygt en mil nordväst om Stockholms city. Stadsdelen har idag en folkmängd på cirka 16 000 innevånare på en yta av drygt en kvadratkilometer. Bebyggelsen i området har fram till 2002 varit enbart flerfamiljshus med hyresrätter som alla byggdes inom det så kallade miljonprogrammet, under åren 1965 - 1975. Delvis för att göra befolkningen socioekonomiskt mer uppblandad byggdes ett mindre antal bostadsrättsradhus vilka var klara för inflyttning hösten 2002. Arbetslösheten är och har många år varit högre i Rinkeby jämfört med staden i stort vilket påverkar möjligheten för de boende att till integreras det omgivande samhället.

En hög andel av befolkningen har utländsk bakgrund <sup>1</sup>(94 %), bestående av många olika nationaliteter (cirka 80), vilka ofta skiljer sig markant ifrån varandra i kulturellt, religiöst och socialt avseende. Det har pågått en ständig in- och utflyttning i stadsdelen som bidragit till att befolkningsgruppens struktur ständigt förändrats och fortfarande är majoriteten av invånarna födda utomlands, (cirka 60 %) <sup>2</sup>. Rörligheten har bidragit till att det för många grupper/familjer varit svårt att bilda stadigvarande sociala nätverk i närmiljön. Andra grupper, som exempelvis iden turkiska, har bott länge i området och omfattar idag flera generationer. Rinkeby är en barnrik stadsdel. Andelen hushåll med barn under 16 år är cirka 40 % och cirka 25 % av hushållen har fler än fyra medlemmar. Dessa siffror är väsentligt högre än genomsnittet för staden

### Verksamhetsbeskrivning

#### **Organisation och ledarskap/ledningsstruktur**

Den kommunala förskoleverksamheten har under våren innefattat 16 heltidsförskolor för barn 1-5 år. En verksamhetschef har haft det övergripande ansvaret för fem enheter med sammanlagt cirka 300 anställda. Förskolechefen i respektive enhet har ansvarat för budget- och personalfrågor samt enhetens organisation och pedagogiska verksamhet. Pedagogiska ledare fanns inom samtliga enheter vilka ansvarar för arbetet för ett varierat antal arbetslag, från ett till tre arbetslag. De pedagogiska ledarnas uppdrag är att ansvara för det pedagogiska

<sup>1</sup> Här inräknas personer a) födda utomlands eller födda i Sverige med föräldrar födda utomlands b) födda i Sverige med en svenskfödd och en utlandsfödd förälder. Observera att här inräknas inte personer födda i Sverige av föräldrar födda i Sverige men med utländsk bakgrund d v s tredje/fjärde generationens ”invandrare”.

<sup>2</sup> Den befolkningsstatistik som redovisas är hämtad från Utredning- och Statistik kontoret i Stockholm, USK

arbetets kvalitet samt att enhetens mål och åtaganden uppfylls gentemot föräldra- och barngruppen, De pedagogiska ledarna ingår i respektive enhets ledningsgrupp.

Ett antal resursavdelningar fanns för barn i behov av särskilt stöd.

#### Antal barn

Under våren 2007 var i genomsnitt 765 barn placerade i de kommunala förskolorna.

#### Andel flerspråkiga barn

Förskolornas barngrupper är mångkulturella och sammanlagt fanns cirka 50 olika språk representerade i barngrupperna. Ett mindre antal barngrupper var så kallade tvåspråkiga vilka fanns i följande språk; somaliska, spanska, grekiska, finska.

#### Barngruppernas storlek

Antalet barn i grupperna var under året i genomsnitt 12,8 barn i åldersgruppen 1-3 år och 16,6 barn i åldersgruppen 3-5 år. Således uppfylldes kommunfullmäktiges mål om att minska barnantalet i grupperna.

#### Personaltäthet

Antalet pedagoger i arbetslagen står i relation till antalet barn. Dessa siffror har under flera år varit bland de lägsta i staden.

#### Andel förskollärare

Andelen förskollärare i förhållande till barnskötare var drygt 50 %, i vissa enheter till och med 68 %. Dessa siffror var bland högsta i staden. En positiv faktor var att Rinkebys förskolor har en viktig resurs i form av en hög andel flerspråkiga pedagoger.

#### Antal utbildad personal

Samtliga medarbetare som var fast anställda i arbetslagen hade minst barnskötarutbildning.

#### Antal medarbetare med specialpedagogisk kompetens

Inom förskoleverksamheten fanns under våren sex medarbetare med specialpedagogisk kompetens.

#### Principer/strategi för personalens kompetens/yrkesutveckling

För att utveckla medarbetarnas kompetens avsattes inför våren 2007 500 000 kronor av den reguljära budgeten för övergripande utbildningsinsatser. Inom enheterna har dessutom kompetensutveckling erbjudits medarbetarna utifrån enhetens specifika behov och utvecklingsprocesser. Denna kompetensutveckling finansieras av enheten. Innehållet i det övergripande kompetensutvecklingsprogrammet har beslutats utgå från planerade utvecklingsområden för de kommande åren. I ett treårs perspektiv kommer arbetet med pedagogisk dokumentation att utvecklas. Likaså kommer arbetet med modersmålsstödet och barn i behov av särskilt stöd att utvecklas. På grund av barngruppernas mångkulturella karaktär pågår ständigt en 20-poängsutbildning i ämnet "Tvåspråkiga barns språk- och kunskapsutveckling" i stadsdelen.

#### ***Ny organisation***

Stadsdelsförvaltningarna i Rinkeby och Kista slogs den 1 juli 2007 samman. Under våren utnämndes samtliga chefer för verksamhetsområdena i den nya stadsdelsförvaltningen. Ny chef för förskolornas verksamhetsområde tillsattes med verksamhetschefen för förskoleverksamheten i Rinkeby.

Tiden fram till den 1 juli använde förvaltningsledningen till att utforma den nya organisationen samt tillsätta enhetschefer. Förskoleverksamhetens medarbetare levde under denna tid i viss mån i en uppbrottsstämning och funderingar fanns om hur den nya situationen skulle påverka deras arbetssituation.

## REDOVISNING AV FÖRSKOLORNAS ARBETSSÄTT OCH RESULTAT

Redovisningen sker utifrån Läroplanens samtliga målformuleringar inom de tre målområdena; *Normer och värden*, *Utveckling och lärande* samt *Barns inflytande* samt förskoleplanens prioriterade områden om *Kommunikation*, *Språk och kultur* och *Olikhet som tillgång*.

### Bedömningsgrunder

Enheternas beskrivning av förskolornas arbetssätt och resultat. Förskoleinspektörernas rapport från inspektionerna i stadsdelens förskolor 2006 har även använts som underlag för den samlade redovisningen.

Enheterna redovisar att de i stort använt likartade bedömningsunderlag för att redovisa sitt resultat. Under de olika målen anges, av denna anledning, inte vilka separata bedömningsinstrumenten som använts.

Nedan redovisade bedömningsinstrument har använts för att redovisa resultatet:

- föräldraenkäter, utvärderingssamtal med föräldrarna, synpunkter från föräldrar vid dagliga samtal och föräldramöten, utvärderingsmöten med föräldrarna, individuella utvecklingssamtal med föräldrarna, föräldrarådsprotokoll och sammanfattning av klagomålshantering
- förskoleinspektioners rapporter
- systematisk självvärdering inom arbetslaget, bland annat med utgångspunkt i arbetslagsdeklaration (där sådan finns)
- planerings- och utvärderingsdagar
- uppföljning av verksamheten vid olika interna mötesformer
- var barnens intressefokus legat och vad samtal med dem visar, systematiska barnintervjuer
- observationer, pedagogisk dokumentation, språkanalyser
- handledning, och konsultation av externa resurspersoner

### Planer och uppföljning

I samtliga enheter har varje barn en individuell utvecklingsplan som upprättas tillsammans med föräldrarna, där barnets utveckling och lärande följs upp. Utifrån den aktuella barngruppens behov utarbetar arbetslagen en handlingsplan för sitt arbete under året. Denna kopplas till läro- och förskoleplanens intentioner, enhetens mål och åtaganden och utgör underlag till arbetslagets kompetensutvecklingsplaner. Handlingsplanerna grundar sig på dokumenterat insamlingsmaterial utifrån vilka behov barnen uppvisat och vara intresserade av. De individuella utvecklingsplanerna utgör ett viktigt underlag för framtagandet av handlingsplanen. En del arbetslag utarbetar handlingsplanen tillsammans med föräldrarna.

Alla arbetslag har regelbunden och avgränsad planeringstid för gemensamma diskussioner om arbetets genomförande, uppföljning och utvärdering. I alla enheter har arbetslagen dessutom heldagar avsatta för den långsiktiga planeringen samt utvärdering.

## REDOVISNING AV ARBETSSÄTT OCH RESULTAT MÅLOMRÅDE; NORMER OCH VÄRDEN

### Gällande målen

Förskolan ska sträva efter att varje barn;

- utvecklar *öppenhet, respekt, solidaritet och ansvar*

samt

- utvecklar förmåga att *ta hänsyn och leva sig in i andra människors situation* samt *vilja hjälpa andra*

samt

- utvecklar sin förmåga att *fungera enskilt och i grupp*, att *hantera konflikter* och *förstå rättigheter och skyldigheter* samt *ta ansvar för gemensamma regler*

samt

- utvecklar sin förmåga att *upptäcka, reflektera över och ta ställning till olika etiska dilemman* och *livsfrågor i vardagen*

### Arbetsätt

Enheterna redovisar att de diskuterar värdegrundsfrågor i arbetslagen vid utvecklingsmöten, i ledningsgrupperna och på arbetsplatsträffar. Enheterna beskriver vidare att pedagogerna har diskuterat och reflekterat kring utstötning i barngruppen och vad man kan göra åt detta, vilket lett till positiva förändringar i barngruppen. Man har exempelvis samtalat om hur man är en bra kompis. En del pedagoger säger att de använder sig av barnens egna styrkor för att de ska bli säkra och känna tillit till sig själva. Tanken är att de då kan gå vidare och lära av andra, hjälpa och stötta varandra

Alla arbetslag upprättar handlingsplaner kring omsorg och fostran där öppenhet, respekt, solidaritet och ansvar är viktiga fundament. I några förskolor har varje barn en egen, så kallad, ansvarspedagog. Förskolorna arbetar för att alla föräldrar möts i olika sammanhang som fester för barn och vuxna. Vid föräldramöten och i föräldraråden finns tillfälle för föräldrar att möta varandras olika synsätt i diskussion om verksamheten och vilka värden denna grundar sig på.

Vad gäller målet att barnen ska utveckla sin förmåga att upptäcka, reflektera över och ta ställning till olika etiska dilemman och livsfrågor i vardagen beskriver en enhet att pedagogerna har haft diskussioner som innehållit sådana frågeställningar kopplat till förskolans värdegrund. Meningen har varit att utmana barnen med liknande frågeställningar för att utveckla deras tänkande och därmed förmåga att ta egen ställning vid olika situationer i vardagen. Dessa diskussioner har också genomförts med föräldrarna.

### Resultat

De diskussioner som förekommit kring värdegrundsfrågorna har lett till en större medvetenhet om vikten av hur man som vuxen förhåller sig till arbetet i förskolan. Allmänt kan sägas att alla medarbetare visar en stor medvetenhet i sitt sätt att vara. Enheterna beskriver att förskolans grundpelare respekt, öppenhet, solidaritet och ansvar syns i medarbetarnas bemötande till barn, föräldrar och kollegor. De ser varje barn och förälder som unika och möter dem på ett individuellt sätt.

De arbetssätt som anges har fått till resultat att barnens känsla för varandra allmänt präglas av gott kamratskap. En enhet uppger att det finns en "varm anda" i verksamheten som främjar arbetet kring omsorg, fostran och lärande. Man beskriver även att barnen ser sig som en tillgång för varandra och lyssnar och respekterar varandra. Detta har främjat barnens empati och det egna självförtroendet. De har blivit mer förstående och "snällare" mot varandra. De hjälper varandra och de stora barnen har lärt sig att kompromissa. Gruppkänslan i barngrupperna beskrivs ha utvecklats och barnen söker sig spontant till varandra. Barnen känner att de är en tillgång för gruppen vilket främjar empati och självförtroende.

Barnen har lärt sig mycket om att samarbeta och pedagogerna upplever en stor samhörighet i barngrupperna. Många arbetslag har valt att medvetet arbeta kring hur barnen själva kan lösa sina konflikter genom att barnen får öva sig att sätta ord på det de tycker, känner och upplever. Barnens egna förslag på hur man ska gå vidare efter en meningsskiljaktighet/konflikt uppmuntras av personalen. Därmed tas barnens empatiska förmåga tillvara samtidigt som man visar en tilltro på barnen.

Förskolorna uppvisar dock en viss omedvetenhet vid att utmana barnens tänkande kring olika etiska ställningstaganden och livsfrågor på ett djupare plan. Arbetet med pedagogisk dokumentation kommer förhoppningsvis att resultera i att behovet av att samtala kring sådana frågeställningar bli alltmer synligt för pedagogerna. Samtal och reflektion med barnen kring etik, moral och livsfrågor i övrigt kommer därigenom att ges större utrymme i framtiden.

Allmänt kan dock sägas att det förekommer alltmer sällan att arbetslagen uppger att de inte kan hantera den sociala situationen i sina barn- och föräldragrupper.

## Målen

Förskolan ska sträva efter att varje barn;

- utvecklar *respekt för allt levande och omsorg om sin närmiljö*
- samt
- utvecklar *förståelse för sin egen delaktighet i naturens kretslopp* och för *enkla naturvetenskapliga fenomen*, liksom sitt *kunnande om växter och djur*

## Arbetssätt

Enheterna beskriver att de i den pedagogiska verksamheten lägger grunden till ett miljömedvetande hos barnen. Detta sker genom att barn och pedagoger regelbundet vistas ute i naturen och följer årstidsväxlingarna och samtalar med barn om natur- och miljövård. I vardagen uppmuntras barnen till miljövårdande arbete och att de ska förstå sin egen delaktighet i naturens kretslopp. Barnen ges både faktakunskaper och får delta i det praktiska miljöarbetet. Enheterna tar i sina dagliga rutiner hänsyn till miljön. Tillsammans med barnen vårdar de vuxna förskolornas utrustning och material. När det är lämpligt källsorteras olika återvinningsbara miljöprodukter tillsammans med barnen. Barnen får också lära sig att man inte ska skräpa ner.

Samtliga femåringar har deltagit i ett för förskoleverksamheten gemensamt miljöprojekt "Miljökicken".

Inom enheterna används så mycket som möjligt miljövänliga produkter vid inköp. Man sparar medvetet på vatten och el. Målet om att minst 15 % av maten ska vara kravmärkt är på väg att uppnås.

## Resultat

Det pedagogiska arbete som utförs i arbetslagen kombinerat med att femåringarna deltar i ”Miljökicken” har gett förskolebarnen kunskap om miljön och vikten av att vårda den. De har även blivit miljömedvetna genom att förskolan visar på vikten av att använda sig av miljövänliga och ekologiska produkter, källsortera och vara sparsam med energin. Barnen har lärt sig se miljöfrågorna i ett sammanhang och förstår varför man ska vara rädd om miljön. De påverkar i sin tur föräldrar och yngre barn och säger till dem när de gör fel. Det är en miljöinsikt som sprider sig.

## **REDOVISNING AV FÖRSKOLORNAS ARBETSSÄTT OCH RESULTAT MÅLOMRÅDE; UTVECKLING OCH LÄRANDE**

### Målen

Förskolan ska sträva efter att varje barn utvecklar:

- *sin nyfikenhet och sin lust samt förmåga att leka och lära*  
samt
- *tillägnar sig och nyanserar innebörden i begrepp, ser samband och upptäcker nya sätt att förstå sin omvärld*  
samt
- *utvecklar sin förmåga att upptäcka och använda matematik i meningsfulla sammanhang*  
samt
- *utvecklar sin förståelse för grundläggande egenskaper i begreppen tal, mätning och form samt förmåga att orientera sig i tid och rum*

### Arbetssätt

Enheterna redovisar att pedagogerna använder alla situationer i vardagen för att stimulera barnens utveckling och göra dem medvetna om sitt eget lärande. De använder leken för att främja barnens fantasi, kreativitet och nyfikenhet vilket leder till utforskande och upptäckande. Den dagliga verksamheten utgår från ett lust- och upptäckarperspektiv. Vuxenstyrda aktiviteter har minskat och det har medfört mer tid för barns lek.

Alla enheter har arbetat med att utveckla en miljö som stödjer barns nyfikenhet, fantasi och lust att lära. Detta uttrycks i ambitioner om att barns lek och forskande ges stort utrymme i en trygg, säker och inspirerande miljö. Förskolornas alla lokaliteter och olika utrymmen kommer successivt att vara alltmer anpassade till barnens intressen, och locka till lärande genom lek och utforskande. Miljön, beskriver en del, ska vara föränderlig och utformas efter enskilda barns och barngruppens behov.

Ett verktyg för att i scensätta sina pedagogiska ambitioner och uppnå styrdokumentens mål uppger enheterna vara pedagogisk dokumentation. Alla arbetslag har börjat använda sig av pedagogisk dokumentation i olik grad. Den övergripande tanken med detta arbetssätt är att barnens lärande och utveckling ska synliggöras för pedagogerna, barnen och föräldrarna. Detta kompletteras med att den pedagogiska dokumentationen ska ge arbetslagen underlag för att kunna reflektera kring sina pedagogiska ställningstaganden och sin praktik. I och med att snart samtliga pedagoger genomgått en inledande utbildning kring detta arbetssätt har deras

syn på barns lärande utvecklats. Detta har med eller mindre påverkat deras pedagogiska arbete och fått genomslag i praktiken.

Alla barngrupper har tillgång till dator och i slutet av året installerades Internet- uppkoppling i alla avdelningar. Datorn används nu som ett pedagogiskt verktyg i samtliga barngrupper. En IT-pedagog finns anställd som handleder arbetslagen.

## Resultat

Barnens nyfikenhet, lust att leka och lära har tagits tillvara genom att pedagogerna har observerat vad barnen lockas av och har behov av. Hur man har utformat miljön, både inom- och utomhus, liksom val av pedagogiskt material, har bestämts av dessa observationer. Alla har under året arbetat med att utveckla den pedagogiska miljön och satsningar har gjorts på nya möbler och material. En del arbetslag har kommit långt, andra är i början. Överlag har dock miljön förändrats, den är idag mer tilltalande och inspirerar till lek och lärande. Det har blivit alltmer uppenbart för pedagogerna att förändringarna gett barnen möjlighet till fler upplevelser och har därigenom blivit mer aktiva. Genom att ha tänkt till om miljön, används rummen bättre – barnen sprider ut sig i olika rum Detta har skapat ett annat lugn. Förskolorna har med andra ord format lärandemiljöer med inredning och material som är tillgängligt för barnen på ett annat sätt än tidigare.

Synen när är det gäller gårdarna har också förändrats, det är idag mer tillåtet att ta ut sådant som tidigare ansågs vara innematerial. Nya planteringar, stenbeläggningar och äventyrsbanor har anlagts på många förskolegårdar. Skogen och närmiljön utanför förskolan används flitigt. Flera hänvisar till att barnen har tyckt att skogen och utflykter är mycket roliga och föräldrarna har uppskattat att barnen får göra dessa utflykter och tyckt att det är bra att vi gett dem tid att vara ute.

Arbetet bedrivs i större utsträckning än tidigare i mindre grupper och många arbetslag har stationer, som särskilt område för konstruktionslek, bild och form, drama, bokhörna o.s.v. vilket medfört att barnen ofta själva delar in sig i mindre grupper. Möjligheterna har ökat för barnen att tillsammans söka och erövra kunskap genom socialt samspel, utforskande, iakttagande, lära av varandra, samtala och reflektera kring händelser. Detta kan ske i mindre grupper med en pedagog som utmanar och stödjer barnen och ger dem möjlighet att själva upptäcka omvärlden. Det kan gälla att upptäcka och använda olika företeelser som rör det matematiska området som tal, mätning och form. Likväl som att utveckla sin förmåga att orientera sig i tid och rum. Dock uppger endast en enhet att de har satsat på experimenterande material. Det vittnas om att barnen har lekt bra med varandra, frågat efter olika saker och använt sin nyfikenhet, fantasi, kreativitet och utforskande förmåga. Den fria leken har fått stöd och uppmuntran. Barnen har allt oftare skapat olika leksituationer både spontant och med hjälp av vuxna.

Flera arbetslag använder sig som redovisats av dokumentation som ett pedagogiskt redskap och detta arbetssätt är under utveckling i samtliga enheter. Någon beskriver att barnen har pratat sinsemellan och med pedagogerna kring den dokumentation som presenterat vad barnen gjort i förskolan. Dessa samtal ses som tillfällen att mötas och reflektera och barnen har blivit mer nyfikna på varandra. Även barn och föräldrar har samtalat med varandra utifrån dokumentationen.

## Gällande målen

Förskolan ska sträva efter att varje barn:

- *utvecklar sin motorik, koordinationsförmåga och kroppsuppfattning samt förstå vikten av att värna om sin egen hälsa och sitt välbefinnande*

## Arbetssätt

Arbetslagen har välplanerade rutiner för att säkerställa utevistelse och fysisk aktivitet, avkoppling och vila samt till lek och lärande. Måltiderna är också välorganiserade och barnen får en varierad och näringsriktig kost. Årliga allergi-, skydds- och barnsäkerhetsronder görs och följs upp görs i enheterna.

I det pedagogiska arbetet har ingått att föra in ett medvetet tänkande kring hälsa för att främja barns välbefinnande. Pedagogerna prioriterar och planerar för barns grundläggande behov av omvårdnad, näringsriktiga måltider, avvägning mellan vila och aktivitet samt hygien.

## Resultat

Det kan konstateras att sunda levnadsvanor grundläggs i förskolorna. Enheterna har därför arbetat mycket målinriktat med att ge barnen näringsriktig kost av utbildad kökspersonal. Vegetariska alternativ serveras på samtliga förskolor. Alla kök har radikalt minskat på sockerhalten i den mat, och framför allt de mellanmål, som serveras. Det finns rikligt med grönsaker och frukt till varje måltid och man använder i möjligaste mån ekologiska råvaror.

Välbefinnande och god hälsa utvecklas genom att man uppmuntrar barnen till aktiviteter/rörelse och erbjuder stor variation i verksamheten. De flesta förskolor har bra gårdar och naturen finns i nära anslutning till stadsdelen. Förutsättningar för att var ute i naturen är därför mycket bra. Att ofta och mycket vistas utomhus ses som ett bidrag till bättre hälsa. Utevistelsen har också resulterat till mer varierad grovmotorisk träning genom att man använt sig av olika miljöer. I förskolorna finns rörelse och gymnastik som regelbundet återkommande aktiviteter med barnen. Barnen har tyckt om gymnastiken och föräldrarna tyckt att den är viktig. Barnen har således fått utlopp för sitt rörelsebehov. Förskolorna beskriver att de ser glada friska barn som är harmoniska.

## Målen

Förskolan ska sträva efter att varje barn:

- *utvecklar sin skapande förmåga och sin förmåga att förmedla upplevelser, tankar och erfarenheter i många uttrycksformer som lek, bild, rörelse, sång och musik, dans och drama*

samt

- *utvecklar sin förmåga att bygga, skapa och konstruera med hjälp av olika material och tekniker*

## Arbetssätt

Enheterna redovisar att de ger barnen stort utrymme till att utöva mångsidiga uttrycksformer i olika skapande aktiviteter som sång, musik, bild och form, rörelse. Inom vissa enheter finns pedagoger som har särskild kompetens inom de skapande ämnena. Dessa pedagoger tar extra ansvar för arbetet med barnens skapande och att utveckla barnens kreativa förmåga. Enheterna har satsat på inredning av ateljéer med bra material för de olika skapande aktiviteterna. I synnerhet på grund av att barnens möjligheter att uttrycka språkligt är

begränsat satsar pedagogerna på att barnen ges rika möjligheter att uttrycka sig och kommunicera genom lek och skapande aktiviteter.

Barngrupperna gör regelbundet utflykter och besöker olika kulturevenemang. Pedagogerna anser det viktigt att barnen får ta del av både stadens och stadsdelens kulturutbud. Årligen anordnas ett större kulturevenemang för de äldre barnen i Rinkeby samt en barnkarneval varje vår.

## Resultat

Pedagogerna har blivit mer fokuserade på miljön ur ett barnperspektiv och har lättare att ändra miljön efter barngruppens skiftande behov. Ansvarig, extra kompetent personal har gjort att de skapande områdena lyfts fram mer i verksamheten och förberetts bättre. Detta har naturligtvis påverkat barnens skapande positivt och de har upplevt att deras skapande tagits mer på allvar av pedagogerna.

Det beskrivs att den öppna och tillgängliga miljön har gjort barnen ivriga att skapa. Materialet syns och barnen väljer aktivt och selektivt. Barnen har blivit vana att arbeta med olika slags material och är stolta över sina alster. Barnen har också inspirerats i det egna skapandet genom att ta del av ett skiftande kulturutbud.

Enheterna har i betydligt mindre utsträckning beskrivit barnens konstruktions- och bygglek i jämförelse med de mer traditionella skapande aktiviteterna.

## **REDOVISNING AV FÖRSKOLORNAS ARBETSSÄTT OCH RESULTAT MÅLOMRÅDE; BARN INFLYTANDE**

### Gällande målen

Förskolan ska sträva efter att varje barn:

- utvecklar sin *förmåga att uttrycka sina tankar och åsikter* och därmed få *möjlighet att påverka sin situation*

samt

- utvecklar sin *förmåga att ta ansvar för sina egna handlingar* och för *förskolans miljö*

samt

- utvecklar sin *förmåga att förstå* och att *handla efter demokratiska principer* genom att få *delta i olika former av samarbete och beslutsfattande*

samt

- utvecklar sin *förmåga att lyssna, berätta och reflektera* ge uttryck för sin *egen uppfattning*

### Arbetsätt

Alla enheter beskriver att de arbetar alltmer aktivt med att fördjupa barns inflytande så att styrdokumentens målformuleringar ska realiseras och bli naturliga inslag i barnens vardag. En enhet poängterar att de inte särskilt har redovisat barns inflytande utan ser detta arbetsätt som naturliga inslag inom alla ämnesområden och barnens hela vistelse.

Arbetsättet som redovisas pekar på att pedagogerna lyssnar in och tar tillvara barnens önskemål, tankar och åsikter. I olika forum ges barnen tillfälle till att motivera sina

ståndpunkter och argumentera för sin sak. Att barnen kan påverka sin vardagssituation ses som en viktig del av inflytandet.

Överhuvudtaget beskrivs att man arbetat för att skapa ett demokratiskt klimat i förskolan och att utgångspunkten är att förskolans arbetsformer och förhållningssätt lägger grunden till att varje barn utvecklar demokratisk kompetens. Detta iscensätts i det pedagogiska arbetet genom att pedagogerna tar barnens åsikter på allvar och låter dem vara med och påverka sin vardag i förskolan

## Resultat

Flera enheter beskriver att förändringarna i den pedagogiska miljön har medfört att barnen lättare kan klara mer på egen hand. I större utsträckning än tidigare har pedagogerna lyssnat in barnen, vilket gett barnen större inflytande över sin vardag. På så sätt styr barnens egna val av aktiviteter förskoledagen på ett mer självklart sätt än tidigare. Arbetslagen har överlag planerat för barns inflytande och för att ge pojkar och flickor samma möjligheter. Hur väl man lyckas varierar.

Pedagogerna är inte heller lika snabba att gå in och lösa konflikter de låter i större utsträckning barnen försöka själva och stöttar när så behövs. Barnens möjligheter att samarbeta och hjälpa varandra har därmed ökat. Barnen har visat att de blir stolta när de kan själva som i sin tur stärkt deras självkänsla. En enhet beskriver att barnen själva tagit hand om lekmaterial inomhus och hjälpt till att städa gården. I och med att barnen delats upp i mindre grupper har fler barn kommit till tals och de lyssnar mer på varandra vilket gör att diskussioner uppstår och att de blyga barnen vågar träda fram.

Den pedagogiska dokumentationen har bidragit till att barnen nu kan se sin egen utveckling och sitt eget lärande och får genom detta mer inflytande över sin vardag i förskolan

## **REDOVISNING AV FÖRSKOLORNAS ARBETSSÄTT OCH RESULTAT MÅLOMRÅDE; KOMMUNIKATION, SPRÅK OCH KULTUR**

### Gällande målen i förskoleplanen

- Förskolan ska prioritera arbetet med barns språkutveckling  
samt
- Barns språkutveckling ska regelbundet analyseras och dokumenteras  
samt
- För barn med annat modersmål än svenska ska förskolan tillsammans med föräldrarna lägga grunden till flerspråkighet  
samt
- Modersmålsstödet ska utvecklas

### Gällande målen i läroplanen

Förskolan ska sträva efter att varje barn:

- utvecklar ett rikt och nyanserat talspråk och sin förmåga att kommunicera med andra och att uttrycka tankar  
samt
- de som har ett annat modersmål än svenska utvecklar sin kulturella identitet samt sin förmåga att kommunicera på såväl svenska som på sitt modersmål  
samt

- utvecklar sitt *ord- och begreppsförråd* och sin *förmåga att leka med ord*, sitt *intresse för skriftspråk* och för *förståelsen av symboler och deras kommunikativa funktioner*

## Arbetssätt

Språkutveckling har varit ett prioriterat område i arbetslagens handlingsplaner. Tillsammans med föräldrarna har den individuella utvecklingsplanen som inkluderar barnets språkutveckling utformats. I denna lyfts föräldrarnas betydelse för denna.

Pedagogerna arbetar för att i all daglig verksamhet främja barnens kommunikativa och språkliga utveckling. Med olika pedagogiska metoder stödjer de barnens språkutveckling. Det råder hög samstämmighet om att det är viktigt att använda alla vardagssituationer för samtal och att ha ett genomtänkt förhållningssätt som genomgående och i alla situationer stimulerar barnens språkutveckling. Pedagogerna arbetar också mycket målinriktat för att ge barnen konkreta upplevelser som de får samtala om och bearbeta språkligt på olika sätt. Detta sker ofta i mindre grupper. Miljö och material är ur språkutvecklingssynpunkt väl genomtänkta på många förskolor.

Barnlitteraturen har en given plats i förskolan som en källa till språkutveckling, samtal och reflektion. Många arbetslag har utvecklat en mer medveten läs – och skriftspråksutvecklande miljö.

Förskolorna försöker att stödja föräldrarna i utvecklingen av barnens modersmål. Alla pedagoger oavsett språk lyfter dock fram barnens flerspråkighet genom att uppmuntra till lek och samtal på det egna modersmålet.

Tvåspråkiga pedagoger finns inom alla enheter. I de fall dessa pedagoger har samma modersmål som barnet används de alltmer som en språklig resurs för det aktuella barnet. De flerspråkiga pedagogerna ser sig själva numer som självklara i rollen som ”modersmålsstödjare” jämfört med tidigare. Alla pedagoger försöker att vara goda språkliga förebilder. I samtliga arbetslag finns pedagoger som talar god svenska. Enheterna gör språkutvecklingsanalyser vad gäller de äldre barnens svenska språk. Vid några förskolor görs dessa även på modersmålet.

Inom den så kallade Europaenheten introduceras engelska från 3 års ålder.

## Resultat

Kompetensen är hög i arbetslagen vad gäller flerspråkiga barns språkutveckling. Målet om att alla arbetslag ska ha minst en pedagog som har kunskaper i detta ämne, motsvarande 20-poäng håller på att uppfyllas. Pedagogerna anser att denna kunskap ger en nödvändig medvetenhet kring tvåspråkighet och andraspråksutveckling. De uppger att de blir säkrare i sitt arbetssätt i och med att de fått denna kunskap.

Enheterna beskriver att barnens kommunikationsförmåga och språk har utvecklats. Barnen vågar försöka uttala nya ord och de frågar vad olika saker heter och många är nyfikna på skriftspråket. Genom att pedagogerna uppmuntrat barnen och varit lyhörda kan de se att även de som är språksvaga vågar tala. På grund av att pedagogerna har visat intresse för barnens modersmål och uppmuntrat barn och föräldrar att använda sitt modersmål har barnen förståelse för att de talar ett språk och kamraterna ett annat. Barnen använder sitt modersmål i lek med andra barn som har samma modersmål. En del föräldrar har insett hur stor betydelse det har att tala sitt modersmål med barnen och har t ex börjat låna böcker på modersmålet..

Miljön är på flera förskolor läs - och skriftspråksutvecklande bland annat genom att det finns bokstäver och texter i olika former tillgängliga i förskolan. Barnen har fått intresse för bokstäver, är nyfikna och vill ha hjälp att skriva. Barnen tycker mycket om att lyssna på sagoläsning, även berätta egna påhittade sagor eller de som redan finns. Föräldrarna har uttryckt att de anser att sagoläsning är bra för språkutvecklingen och att det svenska språket är mycket viktigt för deras barn

## REDOVISNING AV FÖRSKOLORNAS ARBETSSÄTT OCH RESULTAT MÅLOMRÅDE; OLIKHET SOM TILLGÅNG

### Gällande målen i förskoleplanen

- Förskolan ska *lyfta fram olikheter* på ett sätt som *stärker barnets identitet och självkänsla, stimulerar till fortsatt utveckling och lärande*
- samt
- Barn som behöver *mer hjälp och stöd i sin utveckling* ska få det
- samt
- Barnets *empatiska förmåga ska stärkas*

### Gällande målen i läroplanen

Förskolan ska sträva efter att varje barn:

- utvecklar *förståelse för att människor har lika värde* oberoende av *social bakgrund* och oavsett *kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning eller funktionshinder*
- samt
- känner *delaktighet i sin egen kultur* och utvecklar *känsla och respekt för andra kulturer*

### Arbetsätt

Förskolornas arbetslag arbetar man mycket medvetet med att synliggöra både den svenska kulturen och barnens ursprungskulturer. De stimulerar på olika sätt barnens språk och arbetar för att de ska känna tillhörighet i det svenska samhället och den svenska kulturen samt vara stolta över sitt kulturella ursprung. Beroende av barngruppernas mångkulturella karaktär förekommer många samtal om människors likheter och olikheter i stor utsträckning. Detta tas upp med såväl barnen som i pedagogiska diskussioner mellan de vuxna i förskolorna. Förskolorna firar svenska högtider och tar upp svenska traditioner. Vid firande av andra kulturers högtider tar förskolorna hjälp av medarbetare och föräldrar i syfte att barnen inblick i olika kulturer. På grund av föräldrarnas önskemål har under året halalslaktat kött erbjudits som ett måltidsalternativ.

Förskolorna ser barns och vuxnas olikhet som en tillgång och skapar tillfällen för olika möten mellan vuxna. Man lyfter fram olikheter på ett sätt som stärker barnens identitet och självkänsla. Detta sker genom att lyfta fram vikten av samspel och allas lika värde i samtal och lek med barnen. Pedagogerna strävar efter att vara goda förebilder för barnen. Att förebygga mobbing och rasism finns med i arbetslagens handlingsplaner. Inom verksamheten finns en tydlighet i alla led hur man synliggör, motverkar och bryter fördomar, rasism och diskriminerande strukturer. En förskola har utsett en specialpedagog för att särskilt se på

samspelet barn-barn och vuxen-barn. Arbetslagen har också ett nära och förtroendefullt föräldrasamarbete.

Förskolorna uppmärksammar speciellt de barn som behöver särskilt stöd för sin utveckling och använder de resurser som finns så att dessa barn får möjlighet att utvecklas utifrån sina förutsättningar och behov. Stödet till barn i behov av särskilt stöd utformas i samråd med föräldrar och berörd expertis. Detta sker genom att utforma åtgärdsplaner tillsammans med alla berörda.

Ett genusprojekt har genomförts inom vissa enheter i syfte att flickor och pojkar ska ges samma möjligheter till inflytande och utrymme i verksamheten. Projektet skulle även ge tillfälle till att analysera pedagogernas eget tyckande och görande inom detta område. En förskollärare med genuskompetens har också anställts under året vilken kommer att användas i konsultation kring detta område.

## Resultat

Enheterna beskriver att de firar olika traditioner och högtider, barnens hemkulturer och språk har uppmärksamrats. Barnen har tyckt att det har varit roligt att fira de olika högtiderna och gläds över andras intresse och vill gärna tala om sina traditioner. De har visat glädje när de exempelvis berättat om vad olika saker heter på deras språk. Med tanke på att vi har flera medarbetare med olika kulturell bakgrund kan dessa firanden utvecklas mycket mer. När det gäller firandet av de svenska traditionerna deltar barnen med samma glädje, längtar och frågor.

Framtagandet av åtgärdsplaner har inneburit att diskussionerna kring hur pedagogerna ska arbeta med det enskilda barnet har utvecklats, det har utvecklats en tydlighet och konkreta strategier. Även handledning/fortbildning beskrivs ha gett pedagogerna ökad kunskap, idéer och nya tankar kring arbetssättet. Några arbetslag har haft överföringssamtal när de små barnen byter barngrupp, något som ökat samsynen på barn inom förskolan. Detta har varit extra viktigt i arbetet med barn som har särskilda svårigheter.

Det genusprojekt som genomförts gav de inblandade enheterna en inblick i hur genusarbetet kan gå till. Genusfrågan behöver dock fortsätta att utvecklas.

Mobbing och diskriminering är en komplex fråga i ett mångkulturellt område. Det har funnits spänningar mellan olika grupper som smittat av sig på barnen. Dessa problem har avmattats alltmer vilket troligtvis beror på att detta har hanterats på ett bra sätt av pedagoger och ledning inom enheterna.

## **ANALYS OCH SLUTSATSER**

Förskolans resultat innefattar enbart mjuka värden och är svåra att mäta. Vår uppfattning är att det är arbets- och förhållningssättet som ska utvärderas. Således mäts inte barnens prestationer. Detta synsätt står i relation till förskolans läroplan där det inte finns uppnåendemål som ska mätas. Resultat och måluppfyllelse redovisas i stort enbart i form av ett problematiserande kring vad olika pedagogiska arbetssätt kan leda till för resultat hos barnen och vidare till uppfyllelse av styrdokumentens mål.

Det kan konstateras att samtliga förskoleenheter i stadsdelen redovisar arbetssätt som väl överensstämmer med vad som anses relevant för att barnen ska ha möjlighet att utveckla de

förmågor som beskrivs i respektive mål. Utifrån detta tycks det som att arbetslagen är på god väg att uppfylla målen i djupare bemärkelse. Trots detta anses det allmänt att det är nödvändigt att fortsätta utvecklingen av det pedagogiska arbetet. Alla arbetslag i stadsdelens förskolor har påbörjat utbildning i pedagogisk dokumentation och samtliga enheter har en utbildad *pedagogista*. Arbetet med att synliggöra barns utveckling och lärande genom pedagogisk dokumentation har därmed endast påbörjats och det krävs av pedagogerna att detta arbete fördjupas. Utbildningen har dock ökat den pedagogiska medvetenheten. Den pedagogiska dokumentationen utgör även ett viktigt underlag för verksamhetens planering och uppföljning. Begreppet ”arbete med och för barnen” har spridit sig och fått en viss genomslagskraft. Detta har inneburit att planeringstiden fått acceptens bland alla i arbetslaget.

Både i enheternas diskussioner och i de övergripande diskussioner som förts har visat på att arbetet med föräldrarnas delaktighet bör utvecklas. En del föräldrar har till och med uttryckt att de är missnöjda med det begränsade inflytande de haft. Föräldrasamarbetet skulle troligtvis må bra av att utvecklas i nya former och definieras på ett annat sätt än det görs idag.

Inom målområdet normer och värden och olikhet som tillgång beskrivs arbetssättet i mer omfattande ordalag och formuleringar. Detta kan tyda på att arbetslagen har ett väl utvecklat och medvetet arbetssätt kring detta område. I mångkulturella barngrupper ställs ofta dessa frågor på sin spets vilket får till följd att arbetet med dessa måste prioriteras. Trots att arbetet med värdegrundsfrågorna enligt enheternas beskrivning är mycket omfattande markeras att detta arbete måste fortsätta. ”Vi får nya barn som också måste lära sig vikten av värdegrundsfrågornas innebörd och de gamla barnen måste få repetition, vilket även gäller för oss vuxna. Hålls inte värdegrundsfrågan levande dör den”. Gällande vissa mål inom målområdet utveckling och lärande har arbetssättet beskrivits mycket knapphändigt av de flesta enheter. Detta gäller framförallt barnens utforskande i matematik samt att bygglek och konstruktion. Detta bör uppmärksammas i syfte att se över om arbetssätten kring dessa områden behöver utvecklas.

Sammanfattningsvis kan konstateras att stadsdelens nyckeltal för förskolorna visar på en framgångsrik verksamhet. Kompetensen bland pedagogerna är hög och den kontinuerliga kompetensutvecklingen garanterar att verksamheten inte stannar upp i sin kvalitetsutveckling. En enhet beskriver att det finns en vilja och ett engagemang hos pedagogerna i att ständigt söka ny kunskap och hitta nya vägar. Detta anser de borde resultera i att det pedagogiska arbetet med barnen kommer att fortsätta utvecklas. Det uttalas också att det i verksamheten finns en övertygelse om att barn och vuxna lär hela tiden, i alla sammanhang och på många olika sätt. Förskolan är en viktig del i det livslånga lärandet och medarbetarna beskriver att de är måna om att lägga en god grund för barnens fortsatta utveckling och lärande. Man beskriver också att överenskomna synsätt och metoder/arbetssätt är väl förankrade bland medarbetarna.